

HUDOTO

Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı

BM Genel Sekreteri Raporu:

İklim Değişikliğinin, Gıda Hakkının Tam Olarak Gerçekleştirilmesi Üzerindeki Olumsuz Etkisi

BM Genel Sekreteri Raporu: İklim Değişikliğinin, Gıda Hakkının Tam Olarak Gerçekleştirilmesi Üzerindeki Olumsuz Etkisi

Orijinal Adı: Report of the Secretary-General: Advers Impact of Climate Change on the Full Realization of the Right to Food

Gayriresmi çeviridir. Yayının orijinal versiyonuna aşağıdaki bağlantıdan ulaşabilirsiniz:
<https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc5347-adverse-impact-climate-change-full-realization-right-food>

Çeviren: Simay Kabak

Tasarım: Mesut Bilicitürk

Yayınlayan: Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı – HUDOTO

Yayın Tarihi: Mart 2024

Adres:

Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı

Mucibur Rahman Sok. No: 17 Anadolu İş Hanı K:3 D:11 Konak-İZMİR

info@hudoto.com

Genel Kurulu

19 Haziran
2023

Orijinali: İngilizce
(Gayriresmi Türkçe Çeviridir.)

İnsan Hakları Konseyi

53. Oturum

19 Haziran–14 Temmuz 2023

2. ve 3. Gündem maddeleri

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin Yıllık Raporu ile Yüksek Komiserlik ve Genel Sekreterlik Raporları

Kalkınma Hakkı dahil olmak üzere tüm insan haklarının, medeni, siyasi ekonomik ve kültürel haklarının teşvik edilmesi ve korunması

İklim Değişikliğinin Gıda Hakkının Tam Olarak Gerçekleştirilmesi Üzerindeki Olumsuz Etkisi

BM Genel Sekreteri Raporu

Özet

İnsan Hakları Konseyi'nin 50/9 sayılı kararı uyarınca sunulan bu raporda Genel Sekreter, iklim değişikliğinin gıda hakkının tam olarak gerçekleştirilmesi üzerindeki olumsuz etkilerini ve gıda sistemleriyle ilgili sera gazı emisyonlarını incelemektedir. Genel Sekreter, literatür taramaları, uzmanlarla istişareler ve Üye Devletler, ulusal insan hakları kurumları, uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşlarından gelen başvurulara dayanarak, insan hakları temelli uyum ve azaltım stratejileri ile iyi uygulama örneklerini vurgulamakta ve somut tavsiyelerde bulunmaktadır.

* Mevcut rapor, en güncel bilgileri yansıtmak amacıyla son teslim tarihinden sonra sunulmuştur.

I. Giriş

1. Mevcut rapor, İnsan Hakları Konseyi'nin 50/9 sayılı kararı uyarınca sunulmaktadır. Bu kararda, Konsey, Genel Sekreter'den, Devletlerin, Konseyin özel prosedürlerinin, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Dünya Gıda Programı (WFP), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Dünya Meteoroloji Örgütü, Dünya Gıda Güvenliği Komitesi ve diğer ilgili uluslararası örgütler ile hükümetlerarası kurumlar arasında yer alan İklim Değişikliği Hükümetlerarası Paneli ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Sekretaryası da dahil olmak üzere, diğer paydaşların görüşlerini dikkate alarak ve onlarla istişare ederek, iklim değişikliğinin gıda hakkının tam olarak gerçekleştirilmesi üzerindeki olumsuz etkileri hakkında bir rapor sunmasını istemiştir. Bu rapor, elli üçüncü oturumunda Konseye sunulmak üzere hazırlanmıştır.

2. 4 Ekim 2022 tarihinde, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR), Üye Devletlere sözlü nota (diplomatik nota) ve soru formu göndererek katkılarını talep etmiştir. Uluslararası kuruluşlar, ulusal insan hakları kurumları ve sivil toplum örgütleri dahil olmak üzere diğer paydaşlarla da temasa geçilmiştir.¹ Paydaşlarla yapılan istişarelerle birlikte gönderilen 47 katkı, bu raporun hazırlanmasında kullanılmıştır.² Raporda Genel Sekreter, iklim değişikliğinin gıda üretimi üzerindeki yıkıcı etkisi göz önünde bulundurulduğunda, iklim kaynaklı açlık, gelişme geriliği ve açlıktan ölümleri sınırlandırmanın tek yolunun Devletlerin ve işletmeler dahil olmak üzere ilgili paydaş gruplarının iklim eylemi ve gıda güvenliği ile ilgili insan hakları yükümlülük ve sorumluluklarını yerine getirmek için derhal harekete geçmeleri olduğu sonucuna varmaktadır. Buna, iklim değişikliğinin gıda hakkının tam olarak hayata geçirilmesi üzerindeki etkilerinin azaltılmasının yanı sıra gıda sistemlerinin yarattığı sera gazı emisyonlarının azaltılması da dâhildir.

II. Gıda Hakkı

3. İklim değişikliği ciddi bir tehdit oluşturmakta ve giderek gıda hakkının tam ve etkili bir şekilde hayata geçirilmesinin önünde bir engel haline gelmektedir.³ Gıda hakkının dört bileşenini - fiziksel ve ekonomik erişilebilirlik, bulunabilirlik, yeterlilik ve sürdürülebilirlik - değişik ve birbiriyle ilişkili şekillerde etkiler.⁴ İklim değişikliğinin etkileri, gıda hakkını olumsuz etkileyerek diğer insan haklarından tam ve etkili bir şekilde yararlanılmasını da tehdit etmektedir. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli, iklim değişikliğinin özellikle kırılgan bölgelerde gıda üretimi ve erişimi üzerinde artan bir baskıya yol açacağını ve dolayısıyla gıda güvenliği ve beslenmeyi olumsuz etkileyeceğini ortaya koymuştur.⁵ Aşırı hava olayları ve doğal tehlikeler tarım, hayvancılık, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği verimliliğini engellemektedir.⁶ Kuraklık ve sellerin yoğunlaşması mahsul veriminde düşümlere yol açmakta, bu da tarıma bağımlı kırsal nüfusu büyük ölçüde etkilemektedir.⁷ Deniz seviyesinin yükselmesi ve okyanusların asitlenmesi balıkçılığı etkilemektedir.⁸ Değişen mevsimler ve artan sıcaklıklar kırsal sistemleri bozarak sürü hareketliliğinin azalmasına, verimliliğin düşmesine, bulaşıcı hastalıkların ve parazitlerin artmasına, su ve yemeğe erişimin azalmasına neden olmaktadır.⁹

¹www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/climatechange/food/nv-and-questionnaireclimate-change-and-human-rights-04102022-en_0.pdf.

² All contributions are available at www.ohchr.org/en/climate-change/impact-climate-change-rightfood.

³ See A/64/170, A/67/268, A/69/275, A/70/287, A/71/282, A/72/188, A/HRC/7/5, A/HRC/9/23, A/HRC/16/49, A/HRC/25/57, A/HRC/31/51, A/HRC/31/51/Add.1, A/HRC/31/51/Add.2, A/HRC/34/48, A/HRC/34/48/Add.1 and A/HRC/37/61.

⁴ A/HRC/16/40, para. 16.

⁵ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability (Cambridge, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Cambridge University Press, 2022), p. 14.

⁶ A/HRC/37/61, para. 11.

⁷ FAO, Climate Change and Food Security: Risks and Responses (Rome, 2015), pp. 9 and 17.

⁸ Ibid., p. xii.

⁹ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change 2022, p. 746.

4. İklim değişikliği, sel, kuraklık ve büyük çaplı yangınlar gibi aşırı hava felaketlerinin sıklığını ve yoğunluğunu arttırarak tüm bölgelerin kendi kendilerini besleyebilmeleri bakımından bir tehdit oluşturmaktadır. 2008 ve 2018 yılları arasında iklim değişikliğinin neden olduğu tarımsal üretim kaybı sadece Afrika'da 30 milyar dolara ulaşmıştır.¹⁰ Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli, yüksek emisyon senaryoları doğrultusunda ana ürün ve hayvancılık için şu anda uygun olan alanın yüzde 10'unun iklimsel olarak 2050'ye kadar uygun olmayacağını öngörmektedir.¹¹ Sıcaklık artışı ve ekstrem hava olayları sonucunda özellikle Afrika'da pirinç, buğday ve mısır gibi temel ürünlerin verimi, tarım arazilerinin alanı ve kalitesini azaltması beklenmektedir.¹²

5. Yerli halklar, yerel topluluklar, köylüler, küçük ölçekli gıda üreticileri ve düşük gelirli haneler dahil olmak üzere birçok yerde yetersiz beslenme artmıştır. Bu durum, ekstrem hava ve iklim olaylarına bağlı olarak gıda üretiminde meydana gelen ani kayıplardan kaynaklanmakta olup, beslenmeyi çeşitlendiren gıdalara erişimi azaltmaktadır.¹³ Gıda verimliliğindeki düşüş genel olarak gıda fiyatlarında artışa yol açarken, yakıt ve gübre maliyetlerindeki artış gıda fiyatlarını daha da yükseltmekte, bu da satın alınabilirlik üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Ukrayna'daki silahlı çatışma, koronavirüs (COVID-19) salgını ve iklim değişikliği gibi çeşitli faktörler nedeniyle, küresel gıda fiyatları Ocak ve Eylül 2022 arasında 2021'in aynı dönemine kıyasla yüzde 21 arttı.¹⁴ Çocuk, yaşlı ve hamile kadınlar, iklim değişikliğinin gıdaya erişilebilirlik üzerindeki etkilerinden en çok etkilenenler arasında yer almaktadır.¹⁵

6. Araştırmacılara göre iklim değişikliği, gıdanın bulunabilirliğini hem kuraklık ve sel gibi iklim değişiklikleri yoluyla doğrudan hem de haşere ve hastalıklar, yükselen deniz seviyeleri ve tatlı su mevcudiyetindeki değişiklikler yoluyla dolaylı olarak etkilemektedir.¹⁶ Küçük ölçekli gıda üreticilerinin önemli bir bölümünü oluşturdukları ve genellikle ailelerinin beslenmesinde ana sorumluluğu taşıdıkları için kadınlar muhtemelen açlığa ilk maruz kalanlar olacaktır.¹⁷

7. Kişinin yaşı, kültürü, sağlığı, mesleği ve yaşam koşullarına göre farklılık gösteren gıda yeterliliği ile beslenme ihtiyaçlarının karşılanması¹⁸, iklim değişikliğinden de etkilenmektedir. Araştırmacılar, iklim değişikliğinin meyve, sebze, kuruyemiş, tohum ve balık üretimi, depolanması ve tüketimini azaltarak gıdanın besin kalitesini etkilediğini belirtmektedir.¹⁹ Isı stresine yol açarak verim kayıplarına ve ürün kalitesinin bozulmasına neden olurken²⁰, artan miktarda gıda kaybı ve israfına yol açarak kadınların iş yükünün artmasına neden olmaktadır.²¹

8. İklimle bağlantılı ekstrem hava olayları gıda arzının istikrarını bozmaktadır. Orman yangınları, kuraklık, sel ve fırtına gibi ekstrem hava olaylarının sıklık ve yoğunluğundaki artış, mahsul veriminin düşmesine yol açarak geçimleri tarım ve hayvancılığa bağlı olan kişileri doğrudan etkilemektedir.²² Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'ne göre, artan ekstrem hava ve iklim olayları milyonlarca insanı

¹⁰ Submission by FAO

¹¹ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change 2022, p. 725.

¹² FAO, The Impact of Disasters and Crises on Agriculture and Food Security (Rome, 2021), pp. 35, 36 and 82.

¹³ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change 2022, p. 9.

¹⁴ World Bank Live, "A shortage of life's essentials: the human cost of the food and fuel crises", 11 October 2022.

¹⁵ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change 2022, p. 9

¹⁶ Tais de Moura Ariza Alpino and others, "The impacts of climate change on food and nutritional security: a literature review", *Ciência & Saúde Coletiva*, vol. 27, No. 1 (2022), p. 276.

¹⁷ OHCHR, "Recommit to the right to food – UN expert", 15 November 2022

¹⁸ OHCHR and FAO, "The right to adequate food", Human Rights Fact Sheet No. 34 (2010), p. 3

¹⁹ De Moura Ariza Alpino and others, "The impacts of climate change", p. 277.

²⁰ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change and Land: An IPCC Special Report on Climate Change, Desertification, Land Degradation, Sustainable Land Management, Food Security, and Greenhouse Gas Fluxes in Terrestrial Ecosystems (Cambridge, United Kingdom, Cambridge University Press, 2019), p. 439

²¹ United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women, "Explainer: how gender inequality and climate change are interconnected", 28 February 2022.

²² FAO, The Impact of Disasters and Crises on Agriculture and Food Security, p. 9.

akut gıda güvensizliği ile karşı karşıya bırakmaktadır.²³ İklim değişikliği önceden var olan gıda güvensizliğini artırmakta olup, açlık ve açlıktan ölümlerin ortadan kaldırılmasında kaydedilen ilerlemeyi tersine çevirmektedir. Yoksulluk ve yüksek düzeydeki eşitsizlik, iklim değişikliğine bağlı gıda güvensizliği ve yetersiz beslenmeyi artırmaktadır.²⁴

9. 2021 yılında 702 ila 828 milyon insan açlıktan etkilenmiştir.²⁵ İklim değişikliğinin yüzyılım ortasına kadar 80 milyon insanı daha açlık riskiyle karşı karşıya bırakacağı tahmin edilmektedir.²⁶ Küresel ısınmaya en az katkıda bulunanlar, bundan orantısız bir şekilde etkilenmektedir;²⁷ dünyadaki yetersiz beslenenlerin çoğu Asya ve Afrika'da yaşamaktadır.²⁸ Ekstrem hava olayları gibi iklim değişikliğine bağlı felaketlerin çoğu da, Afrika, Asya, Orta ve Güney Amerika, gelişmekte olan küçük ada devletleri, daha az gelişmiş ülkeler ve Kuzey Kutbu dahil olmak üzere, gıda hakkının halihazırda ihlal edildiği ve sosyal koruma sistemlerinin iklim kaynaklı açlığa yanıt vermek için yeterince sağlam olmadığı ülkeleri vurmuştur. Bu durumdan en çok etkilenenler arasında özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki yerli halklar, küçük ölçekli gıda üreticileri ve düşük gelirli haneler yer almaktadır.²⁹ Şiddetli açlık çeken kişiler arasında geçimini doğrudan tarım, çiftçilik, çobanlık, balıkçılık ve avcılıkla sağlayanlar da bulunmaktadır. Bu kişilerin geçim kaynakları, bilgi birikimleri ve geleneksel yaşam biçimleri iklim değişikliği ve kaynaklar üzerindeki rekabet nedeniyle tehdit altındadır ve gıda hakkına saygı gösterilmediği, bu hak korunmadığı ve yerine getirilmediği takdirde açlık ve yetersiz beslenme artacaktır.³⁰

10. Bu rapor için yapılan istişarelerde paydaşlar, iklim değişikliğinin yeterli gıda hakkının tam olarak hayata geçirilmesini nasıl etkilediğine dair örnekler paylaşmıştır. Birçok paydaş eşitsizlik, gıda güvensizliği, azalan ekosistem verimliliği ve iklim değişikliği arasındaki kesişen ilişkinin altını çizmiştir. İklim değişikliğine en az katkıda bulunan ülkeler, genellikle iklim değişikliğinin insanlar üzerindeki etkilerine karşı iklime dirençli, hak temelli bir ihtiyacı destekleyecek kaynaklardan yoksundur. Paydaşlar ayrıca, birçok durumda, iklim değişikliğinin maliyetlerini başkalarına yükleyen endüstrilerden ve hükümet politikalarından kâr edenlerin, neden oldukları insani ve ekolojik yıkımın bedelini ödemediklerini belirtmiştir.

11. Afganistan'da, 2021'de yaşanan şiddetli kuraklığın ardından Temmuz 2022'de meydana gelen seller, ekinlere, altyapıya ve geçim kaynaklarına önemli ölçüde zarar vermiş ve nüfusun geçimini tarımdan sağlayanların yüzde 85'ini ciddi şekilde etkilemiştir.³¹ 2021 yılında Madagaskar son 40 yılın en kötü kuraklığını yaşamıştır ve büyük çapta gıda güvensizliğine neden olmuştur.³² 2022 yılında Pakistan'da meydana gelen sellerin ardından, çocuklar arasında endişe verici düzeyde şiddetli akut yetersiz beslenme rapor edilmiştir.³³ Somali 1990'dan bu yana iklimle ilgili 30'dan fazla kriz yaşamıştır. 2020 yılında çöl çekirgelerinin meraları, otlakları ve ekinleri tahrip etmesi, on yıllardır süren çatışmaların, güvensizliğin ve artan gıda fiyatlarının etkilerini daha da arttırarak milyonlarca tarımsal üreticinin gıda güvensizliğinin artmasına ve geçim kaynaklarını kaybetmesine yol açmıştır. Orta Amerika Kuru Koridoru'nda (CADC) son dönemde yaşanan kuraklıklar gıda güvensizliğine ve yetersiz beslenmenin artmasına yol açarak bölgeden göçün itici gücü olmuştur.³⁴ 12. Alınan başvurularda, iklimin balıkçılar ve kıyı topluluklarının gıda hakkı üzerindeki etkileri de dikkat çekmektedir. İklim değişikliği oşinografik koşulların değişmesine, üreme

²³ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change 2023: Synthesis Report, "Summary for Policymakers" (forthcoming), p. 5.

²⁴ United Nations, "Secretary-General's chair summary and statement of action on the United Nations Food Systems Summit", 23 September 2021.

²⁵ FAO and others, The State of Food Security and Nutrition in the World 2022: Repurposing Food and Agricultural Policies to Make Healthy Diets More Affordable (Rome, FAO, 2022), p. xiv.

²⁶ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change 2022, p. 64.

²⁷ A/70/287, paras. 3 and 29; and A/HRC/34/48/Add.1, para. 64.

²⁸ FAO and others, The State of Food Security and Nutrition in the World 2021: Transforming Food Systems for Food Security, Improved Nutrition and Affordable Healthy Diets for All (Rome, FAO, 2021), p. xii.

²⁹ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change 2023: Synthesis Report, "Summary for Policymakers", p. 5.

³⁰ A/HRC/19/75, para. 18.

³¹ Submission by WFP

³² Submission by the Anglican Consultative Council

³³ United Nations Children's Fund, "More than 1 in 9 children in flood-affected areas of Pakistan suffering from severe acute malnutrition", press release, 21 October 2022.

³⁴ Submission by Climate Refugees and Alight.

modellerinin azalmasına ve balık türlerinin daha yüksek rakımlara doğru dağılımına neden olarak tropik bölgelerde gıda güvenliğini olumsuz etkilemektedir.³⁵ Hindistan'da, Arunachal Pradesh'in Aşağı Dibang Vadisi bölgesinde balık yetiştiriciliği sel ve şiddetli yağmurdan etkilenmiştir.³⁶ Endonezya'da iklim değişikliği, azalan balık avları ve kıyı erozyonu nedeniyle balıkçıların ve kıyı topluluklarının gıda hakkını etkilemektedir.³⁷ İklim değişikliği, Peru dahil olmak üzere yerli halkların ve yerel toplulukların gıda hakkını olumsuz etkilemektedir.³⁸ Brezilya Amazonlarında yasadışı madencilik, ormansızlaşma ve iklim değişikliği Yanomami halkının gıda hakkından tam olarak yararlanmasını olumsuz etkilemektedir.³⁹

III. Gıda sistemlerinde iklim değişikliğinin etkileri

13. İklim değişikliğinin etkileri küresel gıda sistemlerini risk altına sokarken, gıda sistemleri iklim değişikliğine neden olan insan kaynaklı sera gazı emisyonlarının önemli bir kaynağıdır.⁴⁰ Uluslararası Gıda Politikaları Araştırma Enstitüsü'ne göre, günümüzün sanayileşmiş gıda sistemi; biyolojik çeşitlilik kaybı, toprağın bozulması, suyun tükenmesi ve kirlilik dahil olmak üzere iklim değişikliğine ve çevresel bozulmaya ciddi şekilde neden olmaktadır.⁴¹ Küresel sera gazı emisyonlarının yüzde 21 ila 37'si gıda sistemlerinden kaynaklanmaktadır.⁴² Üretimin "karşılaştırmalı avantajı" nedeniyle gıdanın uzun mesafelere taşınması fikri, işlemin bir parçası olmayanların sağlık ve geçim haklarına yüklenen maliyetleri yeterince hesaba katmamaktadır. Küresel nüfus arttıkça ve gıda üretim sisteminde herhangi bir değişiklik yapılmazsa, gıda sistemleri emisyonlarının 2010 ile 2050 yılları arasında yüzde 60 ila 90 arasında artacağı tahmin edilmektedir.⁴³

14. Gıda sistemlerinden kaynaklanan sera gazı emisyonlarının yaklaşık üçte ikisi tarım, ormancılık ve diğer arazi kullanımından kaynaklanmaktadır.⁴⁴ Bu durum temel olarak arazi kullanımındaki değişiklikler, ormansızlaşma ve turbalık alanların bozulmasıyla ilgilidir.⁴⁵ Tarım, küresel ormansızlaşmanın yüzde 80'inden sorumludur⁴⁶ ve bu ormansızlaşma sığır eti, soya ve palmye yağı gibi ihraç mallarının tarımsal üretimi için arazi yaratmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Et üretimi, 2018-2020 yılları arasında tarımdan kaynaklanan sera gazı emisyonlarının yaklaşık yüzde 54'ünden sorumludur ve et tüketimi artmaya devam ettikçe 2010-2050 yılları arasında bu oran yüzde 60'tan fazla olacağı tahmin edilmektedir.⁴⁷ Böyle bir senaryoda, fosil yakıt emisyonlarının azaltılması tek başına -ne kadar önemli olursa olsun- Paris Anlaşması'nın hedeflerine ulaşmak için yeterli olmayacaktır.⁴⁸ Bu nedenle gıda sisteminin dönüşümü, küresel ısınmanın sınırlandırılması için kilit öneme sahiptir.

15. Yeşil Devrim teknolojileri gıda üretimini artırırken, kimyasal gübre ve pestisit kullanımıyla toprak ve suları kirlenmiş, toprağa önemli ölçüde zarar vermiştir⁴⁹. Pestisitler ve kimyasal gübreler, üretim öncesi ve sonrası aşamaların diğer bileşenleriyle birlikte (yem üretimi, işleme, depolama, soğutma, perakende, atık

³⁵ Submission by One Ocean Hub

³⁶ Submission by Tilu Linggi, Centre of International Legal Studies, Jawaharlal Nehru University, India.

³⁷ Submission by Nukila Evanty, Executive Director of Women Working Group, Indonesia.

³⁸ Submission by Peru

³⁹ Submission by the School of Public Health, Drexel University, United States of America.

⁴⁰ Submission by the secretariat of the United Nations Framework Convention on Climate Change

⁴¹ International Food Policy Research Institute, 2022 Global Food Policy Report: Climate Change and Food Systems (Washington, D.C., 2022). See also A/76/179 and A/76/237.

⁴² Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change and Land: An IPCC Special Report, p. 439.

⁴³ UNEP, Emissions Gap Report 2022: The Closing Window – Climate Crisis Calls for Rapid Transformation of Societies (Nairobi, 2022), p. 54.

⁴⁴ International Food Policy Research Institute, 2022 Global Food Policy Report, p. 3.

⁴⁵ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change and Land: An IPCC Special Report, p. 439.

⁴⁶ Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, Global Sustainable Development Report 2019: The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development

⁴⁷ UNEP, Emissions Gap Report 2022, pp. 56 and 57.

⁴⁸ Ibid, p. 54.

⁴⁹ A/76/237, para. 12.

bertarafı, gıda hizmeti ve nakliye gibi) sera gazı emisyonlarının tahminen yüzde 5 ila 10'undan sorumludur.⁵⁰ Toprak erozyonu mahsul verimini ve toprağın karbon, besin, su depolama ve döngüsünü azaltmaktadır.⁵¹

16. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'ne göre, su ürünleri yetiştiriciliği ve büyük ölçekli balıkçılıktan kaynaklanan emisyonlar, toplam tarım emisyonlarının yaklaşık yüzde 10'unu oluşturabilir.⁵² Su ürünleri yetiştiriciliği, insanlar tarafından tüketilen balığın yaklaşık yüzde 50'sini üretmektedir, ancak küresel olarak avcılıkta ve su ürünleri yetiştiriciliğinde hasadın yaklaşık yüzde 35'i ya kaybolmakta ya da israf edilmektedir.⁵³

17. Tedarik zinciri faaliyetleri, küresel gıda sisteminin sera gazı emisyonlarının yüzde 19 ila 29'unu oluşturmaktadır.⁵⁴ Gıda tedarik zincirinde enerji kullanımı, çiftlikte yakıt kullanımı, gıda nakliyesi, gıda servisi, gıda işleme endüstrisinde pişirme, soğutma ve dondurma, ambalajlama ve perakendede enerji kullanımı ile hanelerin gıda ile ilgili enerji tüketimini içeren ve hızla büyüyen bir emisyon kaynağıdır. Perakende sektörü, gıda sistemlerinin enerji kullanımının yüzde 20'sini oluştururken, hane halkları için bu oran yüzde 30'dur ve buna gıda satın almak için seyahat ederken harcanan enerji de dahildir.⁵⁵ Değişen gıda tüketim kalıpları nakliye ve depolama ihtiyaçlarını etkileyerek sera gazı emisyonlarının artmasına neden olmuştur: nakliye, küresel gıda sistemi emisyonlarının yüzde 5 ila 11'ini oluşturmaktadır.⁵⁶

18. Gıda kaybı ve israfının küresel sera gazı emisyonlarının yüzde 8 ila 10'unu oluşturduğu tahmin edilmektedir.⁵⁷ İnsan tüketimi için üretilen tüm gıdaların üçte biri, kısmen yetersiz lojistik veya iklim değişikliğiyle daha da kötüleşen zararlılara ve hastalıklara maruz kalma nedeniyle kaybolmakta veya israf edilmektedir.⁵⁸ Tüketicileri tüketebileceklerinden daha fazlasını satın almaya teşvik eden ve uzun nakliye ve depolama sürelerine dayanan pazarlama uygulamaları da 2019 yılında üretilen tahmini 931 milyon ton gıda atığının kaynaklarından biri olmuştur.⁵⁹ Her yıl kişi başına ortalama 74 kg gıda israf edilmektedir. Gıda israfının azaltılması, sera gazı emisyonlarının azaltılmasına ve gıda güvenliğinin iyileştirilmesine katkıda bulunabilir.⁶⁰

19. Bazı iklim eylemi türleri, örneğin arazinin monokültür plantasyon ormanlarına veya gıda üretimi ve gıda fiyatları üzerinde olumsuz etkileri olan biyoenerji ürünlerine dönüştürülmesi yoluyla gıda hakkını olumsuz etkileyebilmektedir. İklim eyleminin emisyonları başarılı bir şekilde azaltılması ve ilgili toplulukların gıda hakkını koruması için, insan haklarının planlama, tasarım, uygulama ve değerlendirmeye entegre edilmesi gerekmektedir. Yerel bilgi, geleneksel ürünler ve inovasyonu birleştiren agroekolojik uygulamaların benimsenmesi, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkı da dahil olmak üzere gıda güvenliği, beslenme ve kırsal kalkınmayı iyileştirebilir.

IV. İklim değişikliği bağlamında gıda hakkının teşvik edilmesi ve korunması

A. Yasal çerçeve ve politika

20. Gıda hakkı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde (madde 25 (1)) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (madde 11) yer almaktadır. Sözleşmenin 11. maddesi, herkesin

⁵⁰ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change and Land: An IPCC Special Report, pp. 476, 478 and 479.

⁵¹ FAO, The State of the World's Land and Water Resources for Food and Agriculture: Systems at Breaking Point – Synthesis Report 2021 (Rome, 2021), p. 23.

⁵² Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change and Land: An IPCC Special Report, p. 478.

⁵³ Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, Global Sustainable Development Report 2019, pp. 73 and 74; and FAO and others, The State of Food Security and Nutrition in the World 2022, p. 80.

⁵⁴ Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, Global Sustainable Development Report 2019, p. XXV.

⁵⁵ UNEP, Emissions Gap Report 2022, p. 60.

⁵⁶ Ibid.; and Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, Global Sustainable Development Report 2019, p. 66.

⁵⁷ UNEP, Food Waste Index Report 2021 (Nairobi, 2021), p. 20.

⁵⁸ Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, Global Sustainable Development Report 2019, p. 66.

⁵⁹ UNEP, Food Waste Index Report 2021, p. 8.

⁶⁰ Ibid., p. 4.

açlıktan kurtulma temel hakkına ek olarak, yeterli gıda, giyim ve barınma dahil olmak üzere yeterli bir yaşam standardına sahip olma ve yaşam koşullarının sürekli olarak iyileştirilmesi hakkını tanımaktadır. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 24. maddesi taraf Devletlerin yeterli ve besleyici gıda sağlama yükümlülüğünü ortaya koyarken, Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme'nin 28. maddesi engelli kişilerin yeterli gıdaya erişim hakkını tanımaktadır.

21. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 12 No'lu genel yorumunda (1999), taraf Devletlerin, kırılgan grup ve bireyler dahil olmak üzere ve iklim koşullarından kaynaklananlar da içinde olmak üzere ciddi kaynak kısıtlamalarıyla karşı karşıya kaldıklarında, yeterli gıda hakkının yerine getirilmesini sağlama yükümlülüklerine ilişkin yorumunu açıklamıştır. Ayrıca, gıdanın sürdürülebilirliğinin, hem şimdiki hem de gelecek nesiller için erişilebilir olması anlamına geldiğini vurgulamıştır. Komite, 26 (2022) sayılı genel yorumunda, insan haklarına saygı gösterilmesine ilişkin ülke dışı yükümlülüğün, diğer hususların yanı sıra, taraf Devletlerin, tarım, iklim değişikliği, kalkınma, enerji, ticaret ve yatırım ile ilgili olanlar da dâhil olmak üzere, ulusal ve uluslararası politika ve eylemlerin insan haklarından yararlanılmasına doğrudan veya dolaylı olarak müdahale etmesini önlemesini gerektirdiğini belirtmiştir. Bu yükümlülük gıda hakkını da kapsamaktadır.

22. Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi, 39 (2022) sayılı genel tavsiyesinde, taraf Devletleri yerli kadınların ve kız çocuklarının yeterli gıdaya erişimini sağlamak için acil tedbirler almaya çağırmıştır. Ayrıca, yerli kadınların ve kız çocuklarının, iklim değişikliğine bağlı öngörülebilir zararları önleme konusundaki Devlet başarısızlıklarından olumsuz etkilendiğini belirtmiştir. Çocuk Hakları Komitesi, 15 No'lu genel yorumunda (2013) Devletlere, çocukların sağlığına ilişkin kaygıları iklim eyleminin merkezine koymaları ve gıda güvenliğini tehlikeye atabilecek ticari faaliyetlerin çevresel etkilerini düzenlemeleri ve izlemeleri çağrısında bulunmuştur.

23. Birleşmiş Milletler yerli halkların Hakları Bildirgesi'nde Genel Kurul, Devletlerin yerlileri etkileyebilecek yasal veya idari tedbirleri kabul etmeden ve uygulamadan önce ve yerlilerin topraklarını, bölgelerini ve diğer kaynaklarını etkileyen herhangi bir projenin onaylanmasından önce özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rızalarını almak için yerli halklara danışmaları ve onlarla iyi niyetle işbirliği yapmaları gerektiğini teyit etmiştir (madde 19 ve 32). Buna iklim değişikliğinin azaltılması ve uyum tedbirleri de dahil olabilir. Bildirgenin giriş kısmında, Genel Kurul Yerel Halkların bilgi birikimi ve geleneksel uygulamalarına saygının sürdürülebilir kalkınma ve çevrenin uygun yönetilmesine katkıda bulunduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, yerli halkların kendi geçim ve kalkınma araçlarından güvenli bir şekilde yararlanma hakkını tanımıştır (madde 20 (1)). Bildirge, yerli halkların çevrelerinin, kendi toprak ve bölgelerinin üretim kapasitesinin korunması hakkını ortaya koymaktadır (madde 29 (1)).

24. Birleşmiş Milletler Köylüler ve Kırsal Alanlarda Çalışan Diğer İnsanların Hakları Bildirgesi, köylülerin yeterli gıdaya erişim hakkını ve gıda üretme ve yeterli beslenme hakkını da içeren açlıktan kurtulma temel hakkını tanımaktadır (madde 15 (1)). Bildirge'de Genel Kurul, Devletlerin, köylülerin ve kırsal alanlarda çalışan diğer insanların, kültürlerine saygı göstererek ve gelecek nesillerin gıdaya erişimini koruyarak, sürdürülebilir ve adil bir şekilde üretilen ve tüketilen yeterli ve dengeli gıdaya her zaman fiziksel ve ekonomik olarak erişebilmelerini sağlamaları gerektiğini teyit etmiştir (madde 15 (2)). Genel Kurul ayrıca Devletlerin kırsal kesimdeki çocukların yetersiz beslenmesiyle mücadele etmek için, kadınların hamilelik ve emzirme dönemlerinde yeterli beslenmelerini sağlamak dahil olmak üzere uygun tedbirleri almaları gerektiğini teyit etmiştir (madde 15 (3)). Ayrıca, köylülerin ve kırsal alanlarda çalışan diğer insanların kendi gıda ve tarım sistemlerini belirleme ve gıda ve tarım politikasına ilişkin karar alma süreçlerine katılma hakkını da ortaya koymuştur (madde 15 (4)). Bildirge'nin giriş kısmında Genel Kurul, Köylüler ve kırsal alanlarda çalışan diğer insanların gıda egemenliği hakkının yanı sıra insan haklarına saygılı, ekolojik açıdan sağlam ve sürdürülebilir yöntemlerle üretilen kültürel olarak uygun gıda hakkını da tanımıştır. Bildirge'nin 2 (6) maddesinde Genel Kurul, Devletlerin Bildirgenin amaç ve hedeflerinin gerçekleştirilmesini desteklemek üzere, örneğin aşırı gıda fiyatı dalgalanmalarını sınırlandırmak için küresel piyasaların işleyişini iyileştirmek gibi uygun ve etkili tedbirler alması gerektiğini belirtmiştir. Bildirge aynı zamanda köylülerin yaşamlarını, topraklarını ve geçim kaynaklarını etkileyebilecek karar alma süreçlerine katılımını da teşvik etmektedir (madde 10 (2)) ve buna iklimle ilgili karar alma süreçleri de dahildir.

25. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin nihai hedefi, atmosferdeki sera gazı konsantrasyonlarını iklim sistemine insan kaynaklı müdahalenin tehlikeli seviyede olmasını önleyecek şekilde istikrara kavuşturulmasıdır; bu hedefe, gıda üretiminin tehdit altında olmamasını sağlamak için ekosistemlerin iklim değişikliğine doğal olarak uyum sağlamasına yetecek bir zaman dilimi içinde ulaşılmalıdır (madde 2). Paris Anlaşmasının giriş bölümüne göre, taraflar iklim değişikliğini ele almak için harekete geçerken sahip oldukları insan hakları yükümlülüklerine saygı göstermeli, bunları desteklemeli ve dikkate almalıdır. Anlaşma, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyum sağlama kabiliyetini arttırmak ve gıda üretimini tehdit etmeyecek şekilde iklim direncini ve düşük sera gazı emisyonlu kalkınmayı teşvik etmek de dahil olmak üzere iklim değişikliğine karşı küresel tepkiyi güçlendirmeyi amaçlamaktadır (madde 2 (b)).

26. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Taraflar Konferansı, yirmi yedinci oturumunda, tarım ve gıda güvenliği konusunda iklim eyleminin uygulanmasına yönelik ortak çalışma konusunda bir karar kabul etmiştir. Karar, gıda güvenliğini korumanın ve açlığı sona erdirmenin temel önceliğini ve gıda üretim sistemlerinin iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı özel kırılganlıklarını kabul etmiştir. Taraflar ve diğer paydaşları, gıda güvenliğini sağlarken açlık ve yoksulluğu ortadan kaldırmak amacıyla yerli halkların ve yerel toplulukların, özellikle de kadınla ve gençlerin rolünü güçlendirmek dahil olmak üzere sürdürülebilir tarımı teşvik etmeye çağırıştır (para. 10). Kararda, Taraflar Konferansı, gıda güvenliğini korumak ve açlığı sona erdirmek için uzun vadeli küresel iklim hedefleri doğrultusunda sistemik bir yaklaşım uygularken, sürdürülebilir ve iklime dirençli tarım sistemlerinin tasarlanması ve finanse edilmesinin önceliğini kabul eden tarımla ilgili Koronivya ortak çalışması kapsamındaki farklı çalıştay raporlarının tavsiyelerini not etmiştir (para. 2).

27. İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri'nde İnsan Hakları Konseyi, Devletlerin kendi topraklarında veya yetki alanlarında insan haklarını ticari işletmelerin eylemlerinden koruma yükümlülüğünü teyit etmiştir. Devletler, tüm işletmelerin faaliyetleri boyunca insan haklarına saygı göstermesi ve iklim değişikliğiyle ilgili olumsuz etkileri önlemesi ve hafifletmesi beklentisini, insan hakları konusunda gerekli özeni göstermelerini, çevresel ve iklimsel etki değerlendirmeleri yapmalarını ve/veya sera gazı emisyonlarını ve iklim değişikliğinin etkilerini açıklamalarını talep etmek dahil olmak üzere, açıkça ortaya koymalıdır.⁶¹ İklim değişikliği bağlamında, özellikle işletmelerin ciddi etkilere sebep olduğu durumlarda (örneğin endüstriyel tarım ve taşımacılıkla uğraşan büyük işletmeler) her işletme, etkilerin sorumluluğundaki payına uygun bir iyileştirme sağlamalıdır.

28. Genel Kurul, iklim değişikliğinin gıda güvenliği üzerindeki olumsuz etkilerini, gıda hakkına ilişkin 76/166 sayılı kararı da dahil olmak üzere kabul etmiş ve bu kararda, özellikle savunmasız nüfuslar üzerindeki etkilerin azaltılmasına yönelik eylemlerin tasarlanması ve uygulanmasının önemini vurgulamıştır (para. 44). İnsan Hakları Konseyi de 40/7 sayılı kararında iklim değişikliği ve gıda güvensizliği arasındaki karşılıklı bağlantıları kabul etmiştir. Genel Kurul ve İnsan Hakları Konseyi, sırasıyla 76/300 sayılı karar ve 48/13 sayılı kararda, insanın temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevreye sahip olma hakkını tanımıştır. Bu kararlarda, sürdürülebilir kalkınma ve çevrenin korunmasının, gıda hakkını da içeren insan haklarından yararlandırılmasına katkıda bulunduğu ve bu hakları teşvik ettiği kabul edilmektedir.

29. Aşağıda vurgulananlar dahil olmak üzere, iklim değişikliği ve gıda hakkı ile ilgili bir dizi başka uluslararası mekanizma ve yapı da bu konuyla ilgilidir.

30. 1996'da Dünya Gıda Zirvesi'nde kabul edilen Dünya Gıda Güvenliği Roma Deklarasyonu, herkesin açlıktan kurtulma temel hakkını ve iklimle ilgili ekolojik değişikliklere karşı kırılganlığı ve bunların etkisini en aza indirme ihtiyacını yeniden teyit etmiştir. Dünya Gıda Güvenliği Komitesi tarafından 2021 yılında onaylanan Gıda Sistemleri ve Beslenme Gönüllü Kılavuz İlkeleri, iklim değişikliği bağlamı da dahil olmak üzere açlık ve yetersiz beslenmeyi ele almak için politikaların, yasaların, programların ve yatırım planlarının uyumlaştırılması konusunda rehberlik sağlamaktadır.

31. Dünya Gıda Güvenliği Komitesi tarafından 2012 yılında onaylanan Ulusal Gıda Güvenliği Bağlamında Arazi, Balıkçılık ve Orman Mülkiyetinin Sorumlu Yönetimine ilişkin Gönüllü Kılavuz İlkeleri, Devletlerin kendi yükümlülüklerine uygun olarak, etkilenmesi muhtemel tüm bireylerin, toplulukların ve

⁶¹ OHCHR, "Human rights, climate change and business: key messages".

halkların - çiftçiler, küçük ölçekli gıda üreticileri ve kırsal ve marjinalleştirilmiş kişiler başta olmak üzere - arazi, balıkçılık ve ormanlar üzerindeki meşru mülkiyet haklarına saygı gösterilmesini ve bu hakların iklim değişikliğinin etkilerini önlemeye ve bunlara yanıt vermeye yönelik yasalar, politikalar, stratejiler ve eylemlerle korunmasını sağlamasını öngörmektedir. Gıda Güvenliği ve Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması Bağlamında Sürdürülebilir Küçük Ölçekli Balıkçılığın Güvence Altına Alınmasına Yönelik Gönüllü Kılavuz İlkeler (2014), Devletlerin iklimin küçük ölçekli balıkçılık üzerindeki etkilerini ele alması gerektiğini vurgulamaktadır.

32. İklim değişikliğine küresel yanıtın bir parçası olarak agroekolojik bilgi ve becerileri teşvik eden uluslararası politika araçları ve platformları arasında FAO tarafından geliştirilen Agroekolojinin 10 Unsuru⁶² ve Dünya Gıda Güvenliği Komitesi Gıda Güvenliği ve Beslenme Üst Düzey Uzmanlar Paneli tarafından geliştirilen 13 agroekolojik ilkeye (2019) dayalı adil ve sürdürülebilir gıda sistemi dönüşümleri için öneriler yer almaktadır. Dünya Gıda Güvenliği Komitesi'nin gıda güvenliği ve beslenmeyi artıran sürdürülebilir tarım ve gıda sistemleri için agroekolojik ve diğer yenilikçi yaklaşımlara ilişkin politika önerileri (2021), gıda sistemlerinin iklim değişikliği etkilerini azaltmak amacıyla agroekolojik yaklaşımların güçlendirilmesi konusunda üyelerine ve diğer paydaşlara rehberlik etmektedir.

33. 2021'de düzenlenen Birleşmiş Milletler Gıda Sistemleri Zirvesi, 2030 yılına kadar Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmak için küresel gıda sistemleri dönüşümüne zemin hazırladı. 2030'a kadar sürdürülebilir gıda sistemlerine ulaşmak için, Birleşmiş Milletler Gıda Sistemleri Koordinasyon Merkezi, gıda sistemleri dönüşümünün 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemine katkısı konusunda Birleşmiş Milletler sistemi içinde bir katalizör ve bağlayıcı olarak hareket etmeye kurulmuştur. Bu sürecin devamı olarak ülkeler, Zirve'de verdikleri eylem taahhütlerini 2023 yılında düzenlenecek Birleşmiş Milletler Gıda Sistemleri Durum Değerlendirme Toplantısı'nda gözden geçirmeye davet edilecektir. Bu etkinlikte, Merkez'in ulusal yolları bilgilendiren bir çerçeve olarak gıda hakkını nasıl desteklediğine dair çeşitli örnekler sergilenmektedir. Ayrıca Merkez, ülkeleri gıda sistemleri dönüşümünde hak temelli bir yaklaşım benimsemeye teşvik ederek çok taraflı zorluklara uzun vadeli bir yanıtın uygulanmasını desteklemektedir.

34. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin tamamına ulaşılabilmesi için Hedef 13 kapsamında etkin iklim eylemlerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir. 2030 Gündemi, Hedef 12 kapsamında sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarının sağlanmasının önemini vurgulamaktadır. Burada belirlenen hedefler arasında perakende ve tüketici düzeyinde kişi başına düşen küresel gıda israfının yarıya indirilmesi ve 2030 yılına kadar üretim ve tedarik zincirleri boyunca gıda kaybının azaltılması yer almaktadır (hedef 12.3). Amaç 2, 2030 yılına kadar tüm insanların güvenli, besleyici ve yeterli gıdaya erişimini sağlamayı ve aynı zamanda verimliliği ve üretimi arttıran dirençli tarım uygulamalarını hayata geçirmeyi amaçlamaktadır (hedef 2.1 ve 2.4). Hedef 2 bağlamında, bebekler, ergenlik çağındaki kız çocukları, hamile ve emziren kadınlar ve yaşlılar dahil olmak üzere yoksul ve kırsal durumdaki kişilere özel olarak odaklanılmaktadır (hedef 2.2).

B. İnsan hakları temelli uyum ve azaltım stratejileri

35. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli, hak temelli bir yaklaşımla uygulanan iklim eyleminin daha sürdürülebilir sonuçlara yol açtığını tespit etmiştir.⁶³ İklim krizi ve gıda hakkı dahil olmak üzere insan hakları üzerindeki etkilerinin ele alınması, Devletlerin ve işletmelerin gıda sistemlerinde insan haklarını dikkate almasını gerektirmektedir. Gıda hakkını teşvik etmek ve korumak için Devletler, uluslararası işbirliği de dahil olmak üzere iklim değişikliğini azaltmakla ve buna uyum sağlamakla yükümlüdür.⁶⁴ Gıda sistemlerinin dönüşümü, iklim kriziyle mücadele için bir yol sunabilir. Gıda sistemlerinden kaynaklanan emisyonların azaltılması ve olumsuz çevresel etkilerinin en aza indirilmesi, iklim değişikliğine karşı dayanıklılıklarını güçlendirebilir ve böylece gıda hakkı güvence altına alınabilir.⁶⁵ Bu, gıdanın miktarını, kalitesini, çeşitliliğini ve besin değerini en üst düzeye çıkarmayı ve besleyici gıdaya daha adil erişim

⁶² The 10 Elements of Agroecology: Guiding the Transition to Sustainable Food and Agricultural Systems (Rome, 2018).

⁶³ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change 2023: Synthesis Report, "Summary for Policymakers", p. 33.

⁶⁴ Committee on Economic, Social and Cultural Rights, general comment No. 26 (2022).

⁶⁵ Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, Global Sustainable Development Report 2019, p. 69.

sağlamayı içerir.⁶⁶ Gıda sistemleri, arz yönlü ve talep yönlü azaltma eylemlerinin bir kombinasyonunu uygulayarak emisyonları azaltabilir.⁶⁷

36. Arz yönlü azaltım, mahsul ve hayvancılık emisyonlarının azaltılması da dahil olmak üzere verimli üretim, depolama, nakliye, işleme ve dağıtım içerir. Ürün yetiştirme sistemleri için azaltım, toprakta karbon tutulması, gübre ve çeltik emisyonlarının azaltılması ve verim açıklarının kapatılması yoluyla yapılabilir. Hayvancılık sistemlerinde, azaltım seçenekleri arasında daha yüksek net birincil üretim ve toprak karbon stokları, daha kaliteli yem ve daha iyi gübre yönetimi ile iyileştirilmiş otlatma arazisi yönetimi yer almaktadır.⁶⁸ Talep yönlü azaltım, sürdürülebilir ve beslenme açısından dengeli diyetlere yönelik diyet değişikliklerini, daha çeşitli yerel üretim çeşitlerini ve gıda kaybı ve atıklarının azaltılmasını içerir.⁶⁹ Daha fazla bitki bazlı gıda içeren diyet değişiklikleri, et üretimi için gereken ek arazi talebini azaltacak, böylece gıda sistemi kırılabilirliklerini azaltacak ve arz tarafını da etkileyecek olan gıda güvenliği için ekosistem hükümlerini geliştirecektir.⁷⁰ Artan enerji ve su verimliliği ve daha iyi atık geri kazanımı, gıda sistemi azaltımı için kilit öneme sahiptir.

37. Bireylerin gıda hakkı dahil olmak üzere insan haklarından yararlanabilecekleri insan haklarını geliştiren ekonomiler oluşturmak için, işletmelerin gıda hakkı üzerindeki etkilerini tedarik zinciri aracılığıyla değerlendirmeleri ve devletlerin bütçe ve gelir oluşturma süreçlerinde insan haklarının yerine getirilmesine öncelik verilmesi gerekmektedir. Verilmesi gereken bu öncelik, riskleri önlemek ve iklim değişikliğinin gıda hakkı üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için yeterli kaynak ayırmayı da içermektedir. Sürdürülebilir gıda sistemlerine geçişi sağlamak için, Hükümetler iş uygulamalarına ilişkin sorumluluklarını ciddiye almalı ve daha sağlıklı, çeşitli ve dengeli beslenmeye öncelik vermelidir. Gıdanın sera gazı emisyonlarına göre vergilendirilmesi dahil olmak üzere mali politikalar ve zararlı tarımsal yaklaşımlar yerine sağlıklı ve sürdürülebilir gıdayı teşvik eden sübvansiyonlar da gıda sistemlerinin dönüşümüne katkıda bulunabilir. Bu önlemler, hedeflenen yatırım ve düzenlemelerle birlikte uygulanmalıdır.⁷¹ Halihazırda tarımsal sübvansiyon olarak verilen 540 milyar doların yüzde 87'si ya fiyatları bozmakta ya da biyoçeşitlilik, iklim ve insan sağlığı için zararlı olmaktadır.⁷² Şehirler ve yerel yönetimler insan hakları yükümlülüklerini kabul etmeli ve örneğin organik ve yerel ürünlerin bulunabilirliğini arttırarak ve gıda kaybı ve israfını azaltarak gıda sisteminde dönüşümü kolaylaştırmalıdır.⁷³ Her düzeydeki hükümet gıdaya daha adil ve eşit erişim sağlamak için çabalarını arttırmalıdır.

38. Küçük çiftçi ve köylüler, özellikle kadınlar, yerli halklar, yerel topluluklar ve geleneksel orman habitatlarına erişim ve meralama için mevsimsel olarak toprağı kullanan göçebe, yaylak ve avcı-toplayıcı yaşam tarzlarını benimseyenler arasında, güvensiz arazi kullanımı hakları ve kaynaklara ve bölgelere eşitsiz erişim, gıda güvensizliğinin kök nedenleri arasındadır.⁷⁴ Birçoğu iklim değişikliğinin etkilerine maruz kalmada ön saflarda yer alan bu insanlar için toprak bir gelir, gıda ve kimlik kaynağıdır.⁷⁵ Toprağı erişim, toprağı kullanma ve kontrol etme konusunda genellikle ayrımcılığa maruz kalan kadınlar da dahil olmak üzere toprak hakkının daha iyi korunması, gıda haklarının korunmasına ve sera gazı emisyonlarının azaltılmasına katkıda bulunacaktır.

39. FAO'ya göre, dünyadaki çiftliklerin yüzde 1'i tüm tarım arazilerinin yüzde 70'inden fazlasını işletmektedir. Bu çiftlikler kurumsal gıda sistemine entegre edilirken, 2 hektarın⁷⁶ altındaki küçük işletmelerden oluşan çiftliklerin yüzde 80'inden fazlası genellikle küresel gıda zincirlerinin dışında tutulmaktadır. Küresel tarım sübvansiyonlarının büyük bir kısmı, yüksek sera gazı emisyonlarından sorumlu

⁶⁶ Ibid., p. 68.

⁶⁷ UNEP, Emissions Gap Report 2022; and Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change and Land: An IPCC Special Report, pp. 439 and 440.

⁶⁸ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change and Land: An IPCC Special Report, p. 440.

⁶⁹ UNEP, Emissions Gap Report 2022, pp. 54 and 55.

⁷⁰ Ibid., p. 55; and Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change and Land: An IPCC Special Report, p. 439.

⁷¹ UNEP, Emissions Gap Report 2022, pp. 60 and 61.

⁷² FAO, United Nations Development Programme and UNEP, A Multi-Billion-Dollar Opportunity: Repurposing Agricultural Support to Transform Food Systems (Rome, 2021).

⁷³ UNEP, Emissions Gap Report 2022, pp. 60 and 61.

⁷⁴ A/HRC/25/56/Add.1, para. 80; and Submission by International Land Coalition.

⁷⁵ A/HRC/51/28, para. 60.

⁷⁶ FAO, "Small family farmers produce a third of the world's food", 23 April 2021.

olan sığır eti, süt ve pirinç gibi ürünlere verilmektedir.⁷⁷ Köylülerin ve küçük ölçekli çiftçilerin pazarlara erişimini olumsuz etkileyen düzenleyici kısıtlamalardan kaçınmayı ve kadınların tedarik zinciri boyunca tarımsal üretime eşit katılımını sağlamayı içerebilecek büyük tarım operasyonlarının insan hakları maliyetlerinin uygun şekilde entegre edilmesi zorunludur.⁷⁸

40. Ticaret sistemlerinin eşitsizlikleri azaltması, gıda güvenliğine katkıda bulunması ve iklim değişikliğinin etkilerini hafifletmesi, ticari anlaşmaların gıda tedarik zincirleri boyunca önceden var olan insan hakları hukukuna ve çevresel güvencelere saygı göstermesi ve iklim üzerindeki etkileri dahil olmak üzere gıda üretim ve tüketiminin gerçek maliyetlerinin bu anlaşmalara yansıtılmasını sağlaması gerekmektedir.⁷⁹ Küçük ölçekli çiftçi ve köylüler insan hakları hukukuna uygun olarak sosyal güvenlik planları ve yeterli sigorta ile korunmalı -özellikle iklimle ilgili tehlikelere maruz kalan bölgelerde- ve pazarlar, yeraltı suları ve sulama ile kredi ve finansmana erişebilmelidir.⁸⁰ Bugün dünya nüfusunun yüzde 80'i kısmen ithal tarım ürünleriyle beslendiğinden, ticaret politikaları gıda hakkını kurumsal çerçevelerine tam olarak entegre etmelidir. Alınabilecek tedbirler arasında, gıda kıtlığı çeken ülkeler için temel gıda maddelerine yönelik ihracat kısıtlamaları ve acil durumdaki ülkelere yönelik gıda yardımları gibi ticareti bozucu sübvansiyonların asimetrik kullanımının kaldırılması yer alabilir.⁸¹

41. FAO tarafından "sürdürülebilir tarım ve gıda sistemlerinin tasarlanması ve yönetilmesinde ekolojik ve sosyal kavram ve ilkeleri eş zamanlı olarak uygulayan bütüncül ve entegre bir yaklaşım" olarak tanımlanan agroekoloji, iklim değişikliğine uyum sağlamak ve gıda hakkını yerine getirmek için temel bir yaklaşımdır.⁸² Agroekolojik uygulamalar, yerel deneyim ve uzmanlıktan elde edilen üretim tekniklerini kapsar, geleneksel bilgiye dayanır ve hemen kullanılabilir kaynaklardan yararlanır.⁸³ Agroekolojik yaklaşım biyolojik çeşitliliği korur, daha az sentetik gübre, pestisit ve diğer kirletici maddeler kullanır ve iklim değişikliğinin neden olduğu çevresel etkilere karşı daha besleyici ve dirençli çiftlik hayvanları ve mahsuller üretir.⁸⁴ Üretici temelli agroekoloji, sosyal eşitsizlikleri azaltarak, yerel yönetimi ve egemenliği teşvik ederek ve yerel toplulukları güçlendirerek sosyal uyumun güçlendirilmesine katkıda bulunur.⁸⁵

42. Sanayileşmiş gıda sistemlerinden agroekolojik gıda sistemlerine geçiş, geleneksel ve yerli bilgi ile agroekolojiye adanmış bilimsel uygulamalara yatırım yapılmasını gerektirecektir.⁸⁶ Bunun için, işçiler açısından adil bir dönüşüm, güçlü ve güvenli toprak hakları, gerçek bir tarım reformu ve tarım işletmelerinin etkin bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.⁸⁷ Endüstriyel tarım ve ihracat odaklı gıda politikaları, iklim değişikliğinin ve buna bağlı zarar ve maliyetlerin itici güçleri arasındadır.⁸⁸ İşletmelerin doğa ve insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri -sürdürülemez işletme uygulamalarından kaynaklanan- daha iyi hesaba katılmalıdır.

43. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'ne göre, agroekoloji, ekosistem temelli balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği yönetimi gibi doğal süreçlerle birlikte çalışan yaklaşımlar gıda güvenliği, beslenme ve sürdürülebilirliği desteklemekte ve iklim değişikliğine karşı dayanıklılığı güçlendirebilmektedir.⁸⁹ Küçük ölçekli çiftçi, balıkçı, köylü ve çobanlar iklim değişikliğine karşı son derece kırılgandır ve geleneksel tarım

⁷⁷ FAO, United Nations Development Programme and UNEP, A Multi-Billion-Dollar Opportunity, p. 13.

⁷⁸ Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, Global Sustainable Development Report 2019, pp. 67–69.

⁷⁹ Ibid.; and submission by the World Trade Organization. See also A/75/219; and World Trade Organization, World Trade Report 2022: Climate Change and International Trade (Geneva, 2022).

⁸⁰ Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, Global Sustainable Development Report 2019, pp. 67–69.

⁸¹ David Bicchetti, Carlos Razo and Miho Shirotori, "Trade and food security: when an agreement delayed becomes a human right denied", United Nations Conference on Trade and Development, 7 June 2021.

⁸² FAO, "Agroecology knowledge hub". See also A/76/237, A/HRC/16/49, A/HRC/46/33 and A/HRC/49/43.

⁸³ A/77/177, para. 61.

⁸⁴ David R. Boyd and Stephanie Keene, "Human rights-based approaches to conserving biodiversity: equitable, effective and imperative", Policy Brief No. 1 (OHCHR, 2021), p. 12.

⁸⁵ A/HRC/46/33, para. 59.

⁸⁶ A/77/177, para. 65.

⁸⁷ Ibid., paras. 65–78.

⁸⁸ A/76/237, para. 11.

⁸⁹ Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change and Land: An IPCC Special Report, p. 21; and Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change 2022, p. 90.

uygulamalarının terk edilmesi, çiftlik içi genetik çeşitliliğin erozyona uğraması ve yerel bilginin kaybolması gibi büyük zorluklarla karşı karşıyadır. Küçük ölçekli çiftçiler, tarım ve kaynak yönetimi konusunda uzmanlaşmış bilgiye sahiptir. Ayrıca ilaç ve tedavilere dahil edilebilecek genetik biyoçeşitliliğin korunmasına ve iklim değişikliğinden kaynaklananlar dahil olmak üzere ortaya çıkan tehditlere yanıt verilmesine yardımcı olmaktadır.⁹⁰

44. Dünyanın dört bir yanındaki yerli halklar ve çevre savunucuları, iklim etkilerine karşı mücadele dahil olmak üzere çevreyi korumak için hayatlarını riske atmaktadır. 2021 yılında, 50'si küçük ölçekli çiftçi olmak üzere 200 toprak ve çevre savunucusunun öldürüldüğü belgelenmiştir⁹¹ Birçok köylü ve yerli halk, doğal ekosistemlerin korunması ve restore edilmesi, doğal kaynakların yönetilmesi ve biyoçeşitliliğin korunmasında kilit rol oynamaktadır. Gıda ve iklimle ilgili karar alma süreçlerine etkin katılımları, iklim etkilerinin azaltılması, gıda hakkının korunması ve gıda sistemlerinden kaynaklanan emisyonların azaltılması için bir zorunluluktur.

45. Birçok küçük ölçekli balıkçı serbest meslek sahibidir ve hane halkı veya toplulukları içinde doğrudan tüketim için balık avlamaktadır. Kadınlar, özellikle hasat sonrası ve işleme faaliyetlerinde sektörün önemli katılımcılarından⁹²Küçük ölçekli balıkçılık, gıda güvenliğinin ayrılmaz bir parçasıdır ve yerel ekonomilere gıda, beslenme ve istihdam sağlayarak kıyıdaş toplulukların geçim kaynaklarını desteklemektedir.⁹³

46. Hem karada hem de denizde koruma alanlarının oluşturulması ve endüstriyel su ürünleri yetiştiriciliği, özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rızaları alınmadan uygulandığı takdirde, gıda hakları dahil olmak üzere yerli halkların haklarını olumsuz etkileyebilir.⁹⁴ Büyük ölçekli yenilenebilir enerji projeleri ve yeniden ağaçlandırma veya orman koruma önlemleri yoluyla karbon tutma şeklindeki iklim değişikliğinin etkilerini azaltma projeleri de köylüler, kırsal topluluklar, çobanlar, balıkçılar ve yerli halkların geçim kaynaklarını ve gıda güvenliğini, toprak gaspına yol açmak da dahil olmak üzere olumsuz etkileyebilmektedir.⁹⁵ Emisyonların azaltılmasına yardımcı olmak için fosil yakıtlara alternatif olarak biyoyakıt üretimi ve kullanımı, artan miktarda arazinin, gıdadan biyoyakıt ve biyokütle üretimine kaydırılması nedeniyle gıdanın erişilebilirliğini olumsuz etkilemektedir⁹⁵ Uluslararası iklim finansmanı, agroekoloji ve ekosistem temelli balıkçılık ve su ürünleri yönetimi gibi doğal süreçlerle çalışan ve kültürel haklar dahil olmak üzere insan haklarını ve gıda ile ilgili geleneksel bilgi ve uygulamaları entegre eden diğer yaklaşımlar için fon sağlamalıdır.

C. İyi uygulamalar

47. Bu rapor için yapılan istişarelerde paydaşlar, iklim değişikliğinin gıda hakkının tam ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi üzerindeki olumsuz etkilerinin önlenmesi ve bunlara uyum sağlanmasının yanı sıra gıda sistemlerinin iklim değişikliği etkilerinin azaltılmasına yönelik iyi uygulamaları paylaşmıştır. Mauritius, yerel gıda üretimini artırmak için kooperatif topluluklarına mali programlar sağlamaktadır. Meksika, iklim değişikliğine uyumun bir parçası olarak agroekolojiyi ve biyokültürel mirasın kolektif olarak korunmasını teşvik etmektedir.⁹⁶ Filipinler'de Tarımda Uyum ve Azaltım Girişimi Programı, iklim riskine maruz kalan

⁹⁰ Chelsea Smith, David Elliott and Susan H. Bragdon, "Realizing the right to food in an era of climate change: the importance of small-scale farmers" (Geneva, Quaker United Nations Office, 2015), p. 15.

⁹¹ Ibid.; and submission by the World Trade Organization. See also A/75/219; and World Trade Organization, World Trade Report 2022: Climate Change and International Trade (Geneva, 2022)

⁹² Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, Global Sustainable Development Report 2019, pp. 67–69.

⁹³ Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, Global Sustainable Development Report 2019, pp. 67–69.

⁹⁴ FAO, "Agroecology knowledge hub". See also A/76/237, A/HRC/16/49, A/HRC/46/33 and A/HRC/49/43.

⁹⁵ A/77/177, para. 61.

⁹⁶ Submission by Mexico

tarım ve balıkçılık topluluklarının sürdürülebilir geçim kaynaklarını takip etmelerini ve aynı zamanda iklim etkilerini etkin bir şekilde yönetmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.⁹⁷

48. 2021 yılında WFP, Afrika Risk Kapasitesi Kopyalama Girişimi aracılığıyla Burkina Faso, Gambia, Mali, Moritanya ve Zimbabve'de 1,5 milyon kişiye felaket boyutundaki kuraklığın etkilerine karşı iklim riski sigortası sağlanmasına yardımcı olmuştur.⁹⁸ OHCHR, Kolombiya'da yeterli gıda hakkının maliyetlendirilmesinde insan hakları temelli bir metodoloji uygulayan bir proje geliştirmekte ve pilot uygulamasını yapmaktadır.

49. İklim değişikliğine uyumu ulusal katkılarına dahil eden ülkelerin yüzde 86'sı gıda üretim sistemlerinin uyumlaştırılması ve gıda güvenliğine öncelik verilmesine yönelik tedbirlere yer vermiştir.⁹⁹ İklim değişikliğinin gıda güvenliği ve yoksulluğun ortadan kaldırılması üzerindeki etkileri Kolombiya'nın ulusal katkısının uygulanmasına rehberlik eden unsurlar arasındadır.¹⁰⁰ Tarım ve gıda güvenliği, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında ulusal uyum planı sunan 39 ülkeden 27'si tarafından öncelik olarak belirlenmiştir.¹⁰¹ Arjantin'in İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Ulusal Eylem Planı gıda sistemleri ve ormanların sürdürülebilir yönetimini içermektedir.¹⁰²

V. Sonuçlar ve öneriler

A. Sonuçlar

50. Agroekolojik yaklaşımlar dahil olmak üzere sürdürülebilir gıda sistemlerine geçiş, iklim kriziyle aynı anda başa çıkmak ve gıda hakkını korumak için bir yol sunmaktadır.

51. İklim değişikliği, gıda hakkının hayata geçirilmesini olumsuz yönde etkilemekte ve ortaya çıkmasında en az katkısı olanları orantısız bir şekilde etkilemektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal nüfus, köylü, küçük ölçekli çiftçi ve balıkçı, çoban, yerli halk, yerel topluluklar, düşük gelirli haneler, kadın, çocuk ve engelli bireyler, iklim kaynaklı gıda güvensizliği ve açlıktan en fazla etkilenme riski altında olanlar arasındadır. Sera gazı emisyonlarının acilen azaltılması, küresel ısınmanın 1.5°C ile sınırlandırılması ve iklim değişikliğinin gıda hakkının tam olarak gerçekleştirilmesi üzerindeki etkilerinin önlenmesi açısından kilit önem taşımaktadır.

52. Endüstriyel gıda sistemleri önemli sera gazı salım kaynaklarıdır. Agroekoloji ve ekosistem temelli balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği yönetimi gibi doğal süreçlerle çalışan diğer yaklaşımlara doğru bir gıda sistem geçişi, emisyonları azaltabilir, gıda güvenliğini artırabilir ve bir iklim direnci oluşturabilir. Bunun için ticaret rejimlerinin dönüştürülmesi, zararlı tarımsal sübvansiyonların sona erdirilmesi ve sağlıklı beslenme ile yerel olarak yetiştirilen gıda çeşitlerinin teşvik edilmesi gerekmektedir. Gıda kaybı ve israfının azaltılması da, etkisi düşük, sağlıklı ve dirençli gıda sistemlerinin oluşturulması için kritik önem taşımaktadır. İşletme faaliyetleri yoluyla sera gazı emisyonlarına katkıları konusunda hesap verebilirliklerinin artırılması, bu geçişin kilit bir bileşenidir.

53. İklim değişikliğine uyum ve azaltım politikalarına, açlık ve yetersiz beslenmenin bütün temel nedenlerini ele alan ve en fazla risk altında olanların haklarını koruyan tedbirler dahil edilmelidir. Kadınlar, köylüler, küçük ölçekli çiftçi ve balıkçılar, çobanlar, yerli halklar ile yerel toplulukların toprak ve kaynaklara sahip olma, bunlara erişme ve bunları kullanma haklarının gözetilmesi ve gıda hakkının korunmasındaki rollerinin tanınması, etkili iklim eylemi için kilit öneme sahiptir. İklim eyleminin gıda hakkının korunmasına etkili bir şekilde katkıda bulunabilmesi için, hak sahiplerinin

⁹⁷ Submission by the Commission on Human Rights of the Philippines.

⁹⁸ Submission by WFP.

⁹⁹ Submission by the secretariat of the United Nations Framework Convention on Climate Change.

¹⁰⁰ Submission by Colombia.

¹⁰¹ Submission by the secretariat of the United Nations Framework Convention on Climate Change.

¹⁰² Submission by the Office of the Ombudsman (Argentina).

tüm eylemlerin merkezine yerleştirilmesi ve planlama, geliştirme, uygulama, izleme ve değerlendirme süreçlerine etkili bir şekilde katkıda bulunmalarının sağlanması gerekmektedir.

B. Tavsiyeler

54. Genel Sekreter, iklim değişikliğinin gıda hakkının tam olarak hayata geçirilmesi ve gıda sistemleri üzerindeki etkisini ele almak üzere Devletlere ve diğer paydaşlara aşağıdaki tavsiyelerde bulunmaktadır.

55. Genel Sekreter Devletlere şu tavsiyelerde bulunmaktadır:

(a) Gıda hakkına saygı gösterilmesi, korunması ve yerine getirilmesi gerekmektedir. İklim eylemi bağlamında, bu yasal yükümlülükler, ticari işletmelerin veya bireylerin insanları gıdaya erişimlerinden mahrum bırakmalarını sağlamak için Devletlerin önlem almasını gerektirir. Gıda hakkı ve tüm insan haklarına saygı açısından kimseyi geride bırakmayan güçlendirilmiş sosyal koruma, iklime dirençli kalkınmayı ilerletmenin etkileri kanıtlanmış yollarıdır;

(b) Gıda sistemleri üzerindeki iklim etkilerinin azaltılması dâhil olmak üzere, tüm insanların her yerde yeterli, güvenli, dengeli ve besleyici gıdaya erişiminin sağlanması için hak temelli acil eylemlerde bulunulması gerekmektedir. Devletler, agroekoloji ve ekosistem temelli balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği yöntemi gibi doğal süreçler temelinde işleyen gıda sistemlerine geçiş dâhil olmak üzere, gıda sistemlerinin iklim üzerindeki etkilerini azaltmak için acilen harekete geçmelidir;

(c) Büyük tarım işletmelerine fayda sağlayan zararlı tarımsal sübvansiyonlara son verilmesi gerekmektedir. Başta tarife engelleri olmak üzere ticaret kısıtlamalarının aşamalı olarak kaldırılması ve köylüler, küçük ölçekli çiftçi ve balıkçılar da dahil olmak üzere pazarlara eşit erişimin sağlanması;

(d) Genellikle sera gazı emisyonuna önemli ölçüde katkıda bulunan arazi kullanımının ulusal bağlamda yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Mümkün olan durumlarda, ormansızlaştırma içermeyen değer zincirlerinin teşvik edilmesi, döngüsel biyoekonomiden yararlanılması ve bozulmuş ekosistemlerin eski haline getirilmesi için gıda üretim yöntemlerindeki doğal sinerjilerden (örneğin, hayvancılık ve bitkisel üretimin entegre edilmesi) yararlanılması dahil olmak üzere, arazi kullanımından kaynaklanan sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik tedbirler dikkate alınmalıdır. Ulusal bağlamda tüketimin daha dengeli diyetlere doğru kaymasını teşvik edecek ve ülkeler arasında ve içinde hayvansal kaynaklı gıdaya daha adil erişim sağlayacak tedbirler, yeterli gıda hakkını teşvik ederken sürdürülebilir arazi ve doğal kaynak yönetimini de destekleyebilir;

(e) Başta kadınlar, köylüler, küçük ölçekli çiftçi ve balıkçılar, çobanlar ile yerli halklar olmak üzere kırsal nüfusun toprak, bölge ve kaynaklara erişim, ve bunlara sahip olma, kullanma ve yönetme haklarının güvence altına alınması gerekmektedir;

(f) Yerli halklar, yerel topluluklar ve köylüler dahil olmak üzere toprak ve çevre insan hakları savunucularının korunması - toprak ve çevre insan hakları savunucularının öldürülmesinin, saldırıya uğramasının önlenmesi ve hakları ihlal edildiğinde hesap verebilirliğin, adalete erişimin ve tam tazminatın sağlanması gerekmektedir;

(g) İklim azaltma ve uyum projelerinin gıda hakkı dahil olmak üzere insan haklarını olumsuz etkilememesinin sağlanması gerekmektedir. Kırsal nüfus, köylüler, küçük ölçekli çiftçi ve balıkçılar, çobanlar, yerli halkların ve yerel toplulukların iklim değişikliğine uyum sağlama ve iklim değişikliğini hafifletme konusundaki kilit rolü tanınmalı ve iklim eylemine anlamlı ve etkili katılımları sağlanmalıdır;

(h) Tarım, ormancılık, arazi kullanımı ve okyanus kaynaklarının sürdürülebilir kullanım alanları da dâhil olmak üzere gıda sistemlerinin dönüştürülmesi için uyum tedbirleri ile kayıp ve zarar

karşlamaya yönelik iklim finansmanının artırılması gerekmektedir. Uluslararası iklim finansmanı yerel ve ulusal kuruluşlar için erişilebilir hale getirilmeli ve iklim değişikliği ile gıda güvensizliğinden olumsuz olarak en çok etkilenen insanlara fayda sağlamalıdır;

(i) İklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı ve kirlilikle mücadelenin yanı sıra sosyal eşitliği teşvik etmeye yönelik eylemler dahil olmak üzere gıda sistemlerinin dayanıklılığını arttırmaya yönelik güçlendirilmiş taahhütlerini teyit etmeleri gereken Birleşmiş Milletler Gıda Sistemleri Durum Değerlendirme Toplantısına katılım sağlanmalıdır.

56. Devletler ve ilgili diğer paydaşların, iklim değişikliğini ve bu değişikliğin gıda hakkı dâhil olmak üzere etkilerini anlamaya yönelik bilimsel ilerlemelere yanıt veren tedbirleri değerlendirirken, geliştirirken ve uygularken insan hakları temelli bir yaklaşımı dâhil etmesi gerekmektedir. Devletlerin, gıda üretiminin iklimle ilgili etkilerini ve bunların gıda hakkının gerçekleştirilmesi üzerindeki etkilerini değerlendirmek için metodolojilerin geliştirilmesinde OHCHR'nin desteğini talep etmeyi düşünmesi gerekmektedir.

57. Tarım işletmeleri dahil olmak üzere tüm işletmeler insan haklarına saygı göstermelidir; bu da başkalarının insan haklarını ihlal etmekten kaçınmayı ve dahil oldukları olumsuz insan hakları etkilerini ele almayı gerektirir. Özellikle sera gazı emisyonlarını sınırlandırmalı, bozulan toprak ve su havzalarını onarmalı ve üretim için yeni arazi açmayı durdurmalıdırlar. Bu da yeni projeler için çevresel etki değerlendirmeleri ve kapsamlı durum tespiti incelemeleri yapılmasını gerektirir.

58. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi tarafları, Taraflar Konferansı oturumlarının sonuçlar ve kararlarını formüle ederken gıda sistemleri dönüşümünü iklim azaltımı ve adaptasyonunun ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirmelidir.

HUDOTO

Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı

